

Пенка Радева (Велико Търново, България)

КОРТЕЗИЯ/КУРТЕЗИЯ И КАМЕЛИЯ?

Отвреме-навреме в различни медии – печатни, аудио и видео, включително и в научни публикации, се коментират лични имена на българи, възприемани от някои като грозни, обидни, селски, просташки и какви ли не още.¹ Причините за това в повечето случаи незаслужено обругаване са свързани предимно с непознаване на особеностите на родната личноименна система. Озадачаваща е обаче проявата на по-голям интерес към предизвикващите негативно отношение, докато за имената с безспорни естетически качества подобни „извадки“ от общия антропонимен фонд се появяват и коментират рядко.

Според търсещите сензации репортери и журналисти и/или според самите им притежатели излагачи на присмех, обидни или позорящи са разнотипни имена като **Гаменка ж.** – от гр. „сватба; женитба“ (ПИ), **Гюбрена ж.** – от грц.-тур. „тор, нечистотии“ (ЗИ), **Пагона ж.** – от гр. „женска птица паун, пауница“ (ПИ), **Пирошка ж.** – от унг. „червена, прен. Хубава“ (ПИ), **Плум(к)а ж.** – от гр. „украшение, накит, бижу“ (ПИ)...; **Досто м.** – от „доста, достатъчно“ (ЗИ), **Запрян м.** – от „запра, спра, прекратя“ (ЗИ), **Люцкан м.** – от „людски, чужд“ (ЗИ), **Океан м.** – от „океан, персонаж от стгр. митология“ (ЗИ), **Седенко м.** – от „седа, оставам на едно място“ (ЗИ), **Черньо м.** – от „чер, черен, мургав, тъмен, грозен“ (ЗИ) и редица други. В някои изследвания такива имена се предлагат на килограм.² Изненадващо сред тях се оказва и **Куртезия**, домашен изговорен, а също и графичен вариант на **Кортезия**, което според съвременните антропонимни стандарти предполага харесване, а не причисляване към „най-долнопробните“ имена.

Запознатите по-обстойно с проблемите на антропонимията (в частност на българската антропонимия) са наясно, че негативната оценка за дадено име и обидната му квалификация в повечето случаи е субективна. Освен това, преди да бъде закеймено, за нароченото име трябва да се направят необходимите справки за давността и произхода му, за носителите му, за значението му, за производността му от друго име/други имена, както и за производните от него, за разпространението му и т.н. Точно липсата на такава информация за определено име води „потърпевшите“ в съда, за да получат право на официален отказ от рожденото си име (според документа си за раждане или за свето кръщение) и да се идентифицират в обществото с ново наименование. Това е възможно единствено по съдебен ред при наличие на сериозни основания, но лавинообразното увеличаване на желаещите сочи, че Съдът не се интересува особено от достоверността на изложените мотиви и понякога решава казуса избирателно дори само за да задоволи нечий каприз.³

Един от наистина курioзните случаи, за които Съдът е трявало да се произнесе, е смяната на женското лично име **Куртезия с Камелия**. Оповестен е от Николай Марков във в. „Уикенд“.⁴ Заглавието е „Куртезия си сменя името за Коледа“ с предхождащо уточнение „най-хубавият подарък за 15 лева“. Следват две „въведения“, от които става ясно, първо, че 46-годишната тогава жена от Пловдив е подала молба в Районния съд да бъде преименувана от **Куртезия на Камелия**. Посочени са мотивите на ищцата, уморила се „40 години да търпи подигравки заради абсурдното си название“. От същинския текст се разбира в какво се изразяват дългогодишните ѝ терзания – още в детската градина ѝ се подигравали, това продължило и в училище, в гимназията, в Университета. С течение на времето ситуацията се влошила дотолкова, че тя дори не се омъжила, защото „Кой мъж би си взел за съпруга жена, която се казва Куртезия?“⁵

Заради „срамното“ си име жената се самонарекля **Камелия**, съкратено до **Ками** за неофициална употреба, и единствено при крайна необходимост, в държавни институции, учреждения и др., ползвала истинското си име. Към основанията ѝ молбата ѝ да бъде удовлетворена, се добавя и типично мъжката реакция на „служители от мъжки

пол“ – „някои са ме карали да повтарям името си от интерес да го чуят отново, но други единствено с цел да ме обидят и подиграят. Питали са ме по десет пъти „Кур как?“⁶

Без да се оспорва правото на всеки, който по сериозни причини е решил да се преименува, странно е защо жената на име Куртезия, възприемано от нея като божие проклятие, не се е опитала да разбере произхода и значението му, както и основанията на родителите си да я нарекат така. Предвид възрастта ѝ и висшето ѝ образование е учудващо, че не е потърсила информация в многобройните речници, именници, официални и неофициални списъци и други справочни материали, съдържащи лични имена (общодържавни и регионални, домашни и заети), пренебрегнала е и вездесъщия интернет. Дори не се е обърнала към свещеника в най-близката до дома ѝ или друга църква. Кратка справка с най-достъпните източници щеше да я убеди, че тормозещото я име нито е грозно, нито е срамно или излагащо. Точно обратното – то принадлежи към групата на т. нар. пожелателни имена (ПИ), предпочитани заради заложените в тях добри пожелания и естетически издържания им облик, и по качества не отстъпва на Камелия – избрания заместител⁷, както и на Виктория, Наталия, Емилия, Розалия, Силвия...

У нас ЖЛИ Кортеза (Kortesa) е заето от италиански език и означава „благородство, вежливост, любезност“. Негови приблизителни домашни съответствия са Благородка, Благородна и др. Синоним (калка) е на гръцкото Евгения. По нашите земи е засвидетелствано през XVI в., без датировката да е съвсем сигурна.⁸ В края на XIX и първите десетилетия на XX в. числеността му се повишава значително. С ралични варианти, видоименения и производни имена е разпространено главно в Източна България (ИБ). Разпространението му там е довело до появата на паралелен изговорен вариант Куртеза, заради типичната за региона диалектна особеност редукция (в случая преминаване на неударен вокал о в у). Типично за Сливенско, Котленско, Старозагорско, Ямболско, Карнобатско. Единични наименования се срещат в Елена, Самоков, Радомир. Най-голяма е концентрацията му в град Сливен, в Сливенския и Котленския регион. Основна или поне една от причините за разпространението му е

екстралингвистична и първоначално няма нищо общо с антропонимията. Това е ясновидската дарба на родената в Сливен през 1856 г. Константина Стефанова, наричана от населението Сливенската светица, Сливенската пророчица... Кога и от кого Константина е преименувана и защо точно Кортеза, не е известно. С нарастването на популярността ѝ, дължаща се на истинността на казаното и предсказаното от нея и на дълбоката ѝ вяра в Христос⁹, тя започва да „проповядва“ не само в околните селища, но и в почти цяла Югоизточна България. Сбирките ѝ привличат множество нейни почитатели и според свидетелствата на някои от присъстващите се превръщат в „истински митинги“. Покрай известния сливенски лекар д-р Георги Миркович¹⁰, у когото тя работи като прислужница, се запознава с учителя Петър Дънов. Гадателската ѝ дарба го заинтригува сериозно и той започва да анализира начина ѝ на предсказване: „Аз, когато правех своите изследвания с Кортеза, най-силната ясновидка – в обикновено състояние тя не вижда, но когато влезе в своята стая, като се изправи пред иконите, разгатва нещата... Намери се тя в един нов свят и казва: „Аз познавам хората по очите, от окоето почвам да чета живота“.¹¹ Като схване този първи лъч, чете“.¹²

При пътуване до Сливен през 1914 г. Дънов оказва на Кортеза своето уважение и я посещава в жилището ѝ. В него ясновидката е обзавела приемна, която наподобява църква.

Очевидно е, че нарастващата известност на пророчицата е допринесла за популяризиране на името Кортеза, на вариантите му и на производните от него имена „от Шабла на север до Родопите на юг“. Същевременно остава открит въпросът за „кръстника“ на преименуваната Константина на Кортеза „според местния почин“.¹³ Този „местен почин“ се споменава за първи път в публикацията „Кортеза – светата пророчица от Сливен“ във в. „Уикенд“ от 22 октомври – 4 декември 2016 г., без да се уточнява дали това е религиозен или друг обичай. „Местният (т. е. сливенският) почин, който в случая позволява българка да приеме небългарско име, е възможно да е свързан с екстремална житейска ситуация и от пренебрегването му произтичат негативни последици за лицето, а и за неговото семейство. В такава ситуация едно от сигурните средства за противодействие на злото

особено когато се отнася за живота и здравето на дете, е изборът на „нечувано и несрещано“ (непознато, неизвестно, необичайно, странно, ненашенско) име, на което се възлага предохранителна роля по отношение на неговия притежател. Такива са защитните имена (ЗИ) – втората значителна група в българската личноименна система.¹⁴ Част от тях принадлежат към т. нар. „грозни“ имена – съзнателно търсени, избирани и създавани, за да се пребори злото или да се обезсили превантивно. Защитните имена са с крайно разнообразен репертоар, някои от тях са уникални (единични) или си остават с ниска честотност, други са типични за отделни региони, трети са с общобългарска употреба и активно се възпроизвеждат поколения наред.

Защитни имена получават най-често новородени заради реална или предполагаема заплаха за живота и здравето им. По-редки са случаите, когато отраснали деца и възрастни хора сменят името си заради сериозно заболяване, семейно проклятие или неразрешими житейски проблеми.

Преименуването на сливналийката Константина на Кортеза явно е станало по-късно и не е свързано с обичайните обстоятелства, налагащи смяна на името като предпазна мярка. По данни на Светла Александрова¹⁵ в детството Константина претърпява тежък инцидент и продължително боледува. След години бъдещият ѝ съпруг умира от сърдечен удар в деня на сватбата им. За предстоящото нещастие тя е имала съновидение. Константина обаче става Кортеза още по-късно, когато става известна с ясновидската си дарба. Предвид пиетета ѝ към православието е изключено самата тя да си е избрала това име. Според древната максима, че никой не е пророк в собственото си (родното си) място, нарастващата ѝ известност води до рекламирането ѝ като феномен, както става с други нейни съвременници с аналогични способности. За почитателите си от Източна България за времето си тя е издигната в ранг на светица¹⁶, подобно на неотдавна починалата Баба Ванга, призната и тачена в цяла България и извън нея, на Преподобна Стойна и др. Въпросите обаче защо точно Кортеза и от кого и как е избрано името, остават открити. Една от възможностите е „кръстникът“ да е нейният дългогодишен работодател и благодетел д-р Миркович.

Друга възможност е името Кортеза да е заето от някоя от т. нар. „австрийки“ – млади момичета от Средна Европа, които пред първите десетилетия на ХХ в. ежегодно пристигат в Сливен в началото на лятото. Описал ги е в спомените си писателят Константин Константинов:

„...“Австрийките“, ония миловидни момичета, словенки, чехкини или маджарки, наричани с това общо име „австрийки“, ...които пристигаха дружно, в шарени бухлати рокли, с хубави забрадки над загорелите румени лица. Приведени от огънали раменете им грамадни кошове и бохчи, които бяха напъхвани с всевъзможни басми, коприни, женски парцалчета и пр., същински подвижни праматарски магазини, тръгнаха от далечното си отечество да изкарат своя оскъден залък, те се изсипваха на ята като пъстри пролетни птичета, изпълваха улиците с чуждоземен цвъртеж, тропаха на всяка порта и влизаха, без да чакат отговор, посрещани с едва сдържано нетърпение от жените, разстилаха стоката си, пъргави и засмени, и вършеха своята малка търговия за радост на купувачите си и на себе си“.¹⁷

Пряк досег конкретно с италианци сливенци имат и чрез многобройните наемни работници, които всяка година идват в града през работния сезон. За това свидетелства пак Константин Константинов:

„Пръснати по постройки и пътища на околността, тия майсторикамънари се събираха на групи, както шъркелите наесен, за да тръгнат заедно към домовете си със сиромашките гурбетчийски печалби“.¹⁸

Широкото разпространение на името Кортеза се дължи, освен на коментирания вече култ към сливенската пророчица, и на наличието на типичните за региона мъжки имена Курт (-е, -и, -о...)... и женското Курта. Справката с основните антропонимни източници показва, че те присъстват в личноименния фонд на българите от поне няколко века по-рано и на границата между ХХ и ХХІ век предлагат разнообразен репертоар от производни имена – много от тях обаче се оказват в „режим на омонимия“ с вариантните и производните от Кортез/Кортеза. В редица случаи уточняването на мотивиращото (изначалното, изходното) име се затруднява заради появилата се омонимия, предпоставка за което е задействаната редукция. Напри-

мер Куртеза, Куртезия... може да са приемници както на Курт (-а, -и, -о...) и на Курта, Куртана..., така и на Корте (-и, -о,...), Кортена, Кортина..., включително на имена като Курдан, Курден, Курдо...

Обективна картина на разпространението на имената с пряко или опосредствано отношение към функциониращите главно в СИ България „двойки“ **Кортез(и)/ Кортеза** и **Курт(-е, -и, -о...)/ Курта** предлага съпоставката на редуцирани извадки от двата най-стойностни антропонимни речника – „Речник на личните и фамилни имена у българите“ на Стефан Илчев и на „Честотно-etimологичен речник на личните имена“ на Николай Ковачев.¹⁹

В РЛФИБ „зловещото“ ЖЛИ **Куртезия**, косвен повод за настоящото изследване, липсва. Включени са:

Корте *м.* – съкрат. от **Кортез (?) Кортев ф.** Долна Диканя (Радомирско) **Котевски ф.**

Кортежов ф. – от ит.-тур. Korteci, „женкар“ или вм. **Кортезов.** Русе.

Кортез *м.* – съкрат. от **Кортеи. Кортезов ф.** Сливен, Котленско.

Кортеза *жс.* – съкрат. от **Куртезия, Сливен, Самоков.**

Куртезия *жс.* – от ит. Kortesia „вежливост, любезност, благородство“, **Самоков.**

Кортезка *жс.* – умалит. от **Кортеза. Карнобат, 1897.**

Кортенко *м.* – умалит. от **Корте (?) Кортенков ф.** Бургас, 1927.

Корти *м.* – разновидност на **Корте. Манкаля 1873.**

Кортина *жс.* – от **Курт(а) + ина. Искра, Силистренско**

Корто *м.* – разновидност на **Корте. Кортов ф.** Долна Диканя, Радомирско.

Курдан *м.* – от **Курд (о) + ан**, както **Вълкан, Вълчан. Курданов ф.** Ямбол.

Курден *м.* – от тур. Kurt, kurdu ‘вълк’, разновидност на **Курти. Курдов ф.** Енина, Казанлъшко, Ресен (Търновско, Разград, Омуртаг, Бежаново, Торос (Луковитско), Пловдив.

Курт *м.* – от тур. kurt „вълк“. **Н. Геров. Куртович, ф.** Пловдив.

Курта *жс.* – женска форма срещу **Курти. Ямбол, Каблешково (Поморийско), Котленско. Куртин, ф.** Върше.

Курган *м.* – от Курт(о), Курт(и) + ан. **Курганов**, *ф.* Мало Конаре (Пазарджишко), Смолян, Етрополе.

Куртеза *жс.* – кръстоска от Курта и Кортеза. Сливен, Каварна.

Куртезка *жс.* – умалит. от Куртеза. Сливен, Ямбол.

Куртел *м.* – от Курти + ел. **Куртелов**, **Куртелев** *ф.* Охрид, 19, Калофер, Стара Загора, Варна, Гулянци (Никополско).

Куртенко и **Куртинко** *м.* – умалит. от Курти. Пловдив.

Куртенков и **Куртинков** *ф.* Пловдив.

Куртеса *жс.* – разновидност на Куртеза. Винаца (Варненско).

Курти *м.* – от kurt „вълк“; срв. Вълко. Сливенско, Ямболско, Карнобатско, Каварна, Силистра. **Куртев** *ф.* Пазарджик, Стара Загора, Ямболско, Силистра.

Курто *м.* – разновидност на Курти. Среща се повече у цигани.

Куртов *ф.* Пирдоп, Панагюрище. **Куртови** – род. Церецел (Свогенско).

Куртъо *м.* – разновидност на Курти. Асеновград. **Куртев** *ф.* Асеновград.

Извадката от РЛФИБ показва, че ЖЛИ Кореза е разпространено в няколко фонетични (изговорни) варианта – Кортеза и Куртеза; Кортеза и Кортеса; Куртеза и Куртеса. На българска почва някои от тях са „произвели“ умалителни, впоследствие наложили се като самостоятелни имена – Куртезка, Куртезка, от Кортеса умалително няма.

ЖЛИ Кортезия в редуциран вид е посочено единствено за Самоков. Според Ст. Илчев Кортеза е съкратено от Кортезия. Възможно е обаче у нас да е обратното – Кортезия да е вторично проивно от най-разпространеното Кортеза и също да е подложено на редуция, в резултат на което се появява Куртезия.

В РЛФИБ редуцираното Куртеза и прието за „кръстоска“ от Курта и Кортеза. Това на практика се обезсмисля от съвпадението между самата кръстоска и втората] съставка. Може и в случая става дума за модернизиране на името Курта чрез добавяне на „декоративна“ наставка или за негов приемник.

В сравнение с други речници РЛФИБ предлага по-голямо разнообразие от заети италиански имена, чието значение най-общо е „вежливост, любезност, благородство“. Сред тях са и мъжките

Кортес Кортези. Според Ст. Илчев Кортес е съкратено от Кортези 20, а Кортези е директно заето от италиански (*curtese* ‘вежлив, любезен, благороден’), засвидетелствано на гроб в Сливен. От това следва, че Кортези е заето по-рано и че при очевидно ограничения брой носители е допустимо мъжкото да се е наложило по обратния начин – чрез женското Кортеза, от което на родна територия се създава липсвалото име в женско-мъжката двойка, подобно на Парашкев от Парашкева, Геновев от Геновева, Магдален от Магдалена...

В извадката от РЛФИБ заслужава внимание фамилното име Кортезов – според Ст. Илчев „от ит.-тур. *corteci* ‘женкар’ или вм. Кортезов, Русе. Първата от двете възможности заслужава да бъде проверена.

Липсата на данни не само за честотността на заетите имена допълнително затруднява установяването на производността им (в широк смисъл) главно заради омонимията с изконните български имена с корен *курт* ‘вълк’²¹. Прави впечатление, че удареното *o* в началната сричка на името е маркер по-скоро за модификации от Кортес/Кортеза. Такива са например мъжките имена Корте, Корти, Корто, докато имената с акцент върху *у* са свързани по-скоро с кръга Курт, Курти, Куртъо.../Курта.

Производните имена с удължен морфемен състав и ударени на втората сричка обикновено изговорно съвпадат, срв. Куртенко и Куртенко, Корте и Куртел, както и женските Кортина и Куртина²²... Без конкретна информация за всяко от тях е трудно да се докаже кои в действителност са „еднопроизводни“ (Куртенко от Куртен, а то от Курт, -е, -и, -о...) и кои „разнопроизводни“ – Кортеза, Курта, Кортина от Курта и др. При „разнопроизводните“ в повечето случаи става въпрос за „приемни“ и имена, подновяващи предимно схващаните като остарели, грозни, най-общо като непрестижни имена.

В ЧЕРЛИ²³ ненавистното за притежателката си име Куртезия също липсва. Представени са:

Кортеза ж. 130 бр., ЮИБ 108, СИБ 14, ЮЗБ 7, СЗБ 1. итал. *Cortesa, cortese* „вежлива, любезна“.

Куртезия ж. 7 бр., ЮИБ 4, СИБ 3. итал. *cortesia* „вежливост, любезност“.²⁴

Кортезка ж. 17 бр., ЮИБ 16, СЗБ 1. умал. от *Кортеза*.

Кортена ж. 2 бр., СИБ 1, ЮИБ 1. от *Кора* и *Тена*; *Кора+тена*, като *Христена*, *Кръстена*...

Кортеса ж. 5 бр., ЮИБ 5. Вж. *Кортеза*.

Кортеска ж. 2 бр., ЮИБ 1, СИБ 1. Умал. от *Кортеса*; разн. на *Кортезка*, със ЗК>СК.

Курт м. 2 бр., СЗБ 1, Чуж. 1. от тюрк.-тур. *kurd/kurt* „вълк“... произв. **Куртан** 1934 г., **Куртас** 1929 г.

Курта ж. 100 бр., ЮИБ 13, СИБ 76, ЮЗБ 11. успор. на *Курт*, -о, -ьо. Произв. **Куртияна** 1897 г.

Курте м. 2 бр., ЮЗБ 1, СЗБ 1, зв. от *Курт/o/*

Куртеза ж. 84 бр., ЮИБ 40, СИ 44. Гов. с *o>у* от *Кортеза*, по *Курта*.

Кортезка ж. 4 бр., ЮИБ 2, СИБ 2. умал. от *Куртеза*; гов. разн. на *Кортеска*.

Куртена ж. 15 р., СИБ 11, чуж. 4 от *Курт/a/+ена*. умал. *Куртенка* 1943г.

Куртеса ж. 9 бр., ЮИБ 2, СИБ 7. гов. разн.от *Кортеса*.

Куртеска ж. 2 р., ЮИБ 2. умал. от *Куртеса*.

Курти м. 721 бр., ЮИБ 397, СИБ 305, ЮЗБ. Чуж. 15. изг. разн. на *Курте*, -о.

Куртиш м. 2 бр., ЮЗБ 2. от *Курт(o)+иш*, като *Радиш*, *Братиш*.

Курто м. 1 бр., в СЗБ. от *Курт+о* с мек завърш. *Куртъо* 1910, XV в.

Куртю м. 13 бр., ЮИБ 9. Чуж. 4. гов. разн. от *Куртъо*.²⁵

Съпоставката между РЛФИБ и ЧЕРЛИ сочи, че двата речника са включени почти равен брой имена от занимаващите ни и имащите отношение към тях. Установените различия в подборните извадки са повече от техническо естество и се дължат на структурата и съдържанието на речниковата статия в ЧЕРЛИ, свързани с посочените за указания период количествени ограничения за заглавните имена и „добавките“ към тях.

И в двата речника присъстват женските имена *Кортеза*, *Кортезия*, *Кортезка*; *Курта*, *Куртеза*, *Куртезка*; *Куртеса*.

Само в РЛФИБ е посочено името *Куртина*, но „...от *Курт(a)+ина*“.

Само в ЧЕРЛИ се срещат Кортена и Куртена.

При мъжките имена картината е по-различна. И в РЛФИБ, и в ЧЕРЛИ са засвидетелствани Курт, Курта, Курти, Курто...

Само в РЛФИБ обаче се срещат Корте, Кортез, Кортези, Кортенко, Корти, Корто; Куртан, Куртел, Куртенко и Куртинко, Куртъо.

Само в ЧЕРЛИ са отбелязани Курте, Куртиш, Куртю.

Името Курд и производните му Курдан, Курден, Курдо срещаме единствено в РЛФИБ. Те се успоредяват с имената мотивирани от Курт както в този речник, така и в ЧЕРЛИ. Имената на основата на Курд очевидно са по-обичайни за по-ранен период, има ги и в други региони извън СИ България. Курт, вариантите му и новообразуваните на домашна почва от него имена количествено преобладават и на практика елиминират свързаните с Курд. Ниската честотност на Курд спрямо Курт е възможно да е косвен резултат от интуитивно проявения избор между заетото и обичайното (нашенско) име. В случая от съществено значение е краесловното обеззвучаване на Д, което формално изравнява Курд с Курт и се отразява включително и на производните му след обеззвучаването.

Друго косвено доказателство е, че в РЛФИБ на турската заемка Курд липсва женско съответствие Курда. Вероятно Курд е възприемано като „запазено“ мъжко и неподходящо за жена дори и като защитно. В българския антропонимикон обаче ЖЛИ Курта и производните му са се наложили заедно с традиционните домашни Въла, Вълка, Вълкана... Трябва да се има предвид, че високочестотното име Курта се „възпроизвежда“ (осъвременява, модернизира, подновява...) освен с производни от самото себе си (Куртина, Куртена...), и с Куртеза/Кортеза, Куртезия/Кортезия, Куртезка/Кортезка..., както и с други техни видоизменения със или без проявена редукция или озвучаване/обеззвучаване на з/с.

Наличието на ЧЕРЛИ на статистически данни за всяко от коментираните тук имена е добра възможност, чрез съпоставяне на честотността им и на количествените им показатели да се разкрие динамиката в тяхното функциониране – по време, по произход, по производност, по предпочитаемост, по перспективност.²⁶

Сред ЖЛИ от кръга Кортес(и)/Кортеза най-употребявано е самото Кортеза (130 бр.), следвано от Куртеза (84 бр.), Кортезка (17 бр.), Куртеса (9 бр.), Кортезия (7 бр.), Кортеса (5бр.), Куртезка (4 бр.), Кортеска (2 бр.), Куртеска (2 бр.) – общо 260. Името Куртезия изобщо липсва. Името Кортена (1 бр.) може да има някаква връзка по-скоро с мъжките Корте, Корти, Корто от РЛФИБ или да е „книжовен“ вариант на Куртена (15 бр.).

Домашните имена от кръга Курт/Курта показват различно разпространение на мъжките и женските имена. Доминират мъжките – общо 741, от които за Курти са посочени 721 употреби.²⁷ От останалите варианти единствено са Куртю са отбелязани 13 случая, а Курт, Курте, Куртиш, Курто са с по един или два.

При ЖЛИ водещо е Курта със сто именування. При другите единствено за Куртена (15 бр.) може да се приеме, че е пряко производно от него.²⁸

Допълващата се информация от РЛФИБ и ЧЕРЛИ представя сравнително обективно картината на имената от двата оказали си взаимно въздействие кръга – от една страна, заетите от италиански имена Кортес(и)/Кортеза, от друга – традиционните Курт/Курта до последното десетилетие на ХХ век.

Първоначално заетите имена битуват успоредно с домашните, впоследствие някои от тях се повлияват и частично или изцяло променят облика си. Самите заемки също се адаптират към заварените имена по различен начин. Доказват го производните на Курт и Курта от по-късно време, които в много случаи се явяват техни приемници. Възможно е дори станалото вече еталон за позорящо име Куртизанка да е родствено с Куртеза, Куртезия..., а защо не и с Курта, и в този си облик неумело да илюстрира така наречената „екстравагантна тенденция“ в съвременното имепроизводство.²⁹

В услуга на това двупосочно взаимодействие са омонимите между отделните имена – Курта (от Курт) и Курта (съкр. от Куртеза/Куртеса) – и реетимологизацията (т. нар. народна етимология) на други, какъвто е случаят с името Куртезия и първосигналната асоциация с кур „мъжки полов атрибут“. Не случайно в цитираната вече публикация, изрично е посочено, че така реагират „служители от мъжки пол“.

Отсъствието на ЖЛИ Куртезия в основните антропонимни речници и справочници при наличието на стотици имена, към които то очевидно има пряко или косвено (формално) отношение, се дължи на неизчерпателния им набор (в РЛФИБ), както и на лимита за честотност заради изстласкването им в периферията на съвременната личноименна система (в ЧЕРЛИ).

Озадачаващото в случая е, че жената на име Куртезия не вижда връзка между него и Кортезия, с което в действителност са варианти на едно и също име, от една страна, а от друга – с Куртеза/Кортеза, от което са производни и двете, независимо дали добавената наставка е „декоративна“, или не. Асурдно е, че поради собствената си неосведоменост носителката му вини името си за несполуките в живота си, а всъщност то ѝ предписва ценени човешки качества – благородство, вежливост, любезност. Това име, заради което човек трябва да бъде благодарен и да се гордее с него. Тя не е наречена така случайно и името ѝ е избрано и дадено да ѝ помага, а не да ѝ вреди. Буди недоумение с какво името Камелия превъзхожда Куртезия/Кортезия. Още по-интересно е, с какви аргументи Съдът решава казуса в полза или в ущърб на ищцата, ако не разполага с професионално становище.

Посочването и коментарът на имената, разминаващи се с комплексния критерий на българина за благозвучност и семантична стойност, трябва да се прави от специалисти с цялостен поглед върху антропонимичната ситуация в страната, запознати с основните научни достижения. Намесата на журналисти и на хора от други сфери на хуманитаристиката (и не само!), понякога прави мечешка услуга заради превратно, а дори и манипулативно тълкуване на фактите. В преследването на сензацията те често биват променяни и фалшифицирани.

Квалификация на личните имена с оглед на тяхната престижност или непрестижност следва да се прави при изключване на субективния оценъчен елемент и проявена научна добросъвестност, за да не се прибави едно отговарящо на съвременния стандарт за естетичност и съдържателност име като Куртезия към „грозните“ имена. В конкретния случай няма значение дали родителите на Куртезия са свърз-

вали името ѝ с това на тачената сливенска светица, дали са зараждали баба Курта, или дядо Курти. С модното тогава име, или са имали други съображения. По-важното е то да не бъде неоснователно маргинализирано и да заеме мястото си в богатия и разнообразен репертоар на съвременните пожелателни имена.

БЕЛЕЖКИ

¹Списъкът на квалификациите е изненадващо дълъг и включва още смешни, смехотворни, осмиващи, присмехулни, отблъскващи, недодялани, излагащи, долнопробни, гадни, идиотски, задръстени, зловещи, абсурдни, неприемливи, куриозни... За по-въздействащо подобни квалификации се и степенуват – най-гадни, най-идиотски...

²В „Личните имена в Северозападна България“, 2005 г., В. Търново, изд. Фабер, Н. Намерански посочва значително количество „смехотворни“ имена, чиято смехотворност се дължи на омонимия, реетимологизация, на субективна оценка и други. Според автора „Кортеза е изкуствено име, резултат от „просто изковаване“ като Милионетка...“, (стр. 22).

³Законът за имената на българските граждани, публикуван в ДВ, бр. 20, 1990 г., забранява използването на „...осмиващи, опозоряващи, обществено неудобни или несъвместими с достойнството и традицията на българския народ“ имена, но Съдът, който трябва да спазва и „духа на закона“, прекръсти крайно упорит свищовски младеж на Манчестър Юнайтед.

⁴В. „Уикенд“, 31 декември 2015 – 8 януари 2016 г.

⁵Цитатът е по автора Н. Марков.

⁶Цитатът е по автора Н. Марков.

⁷Камелия (Kamelia) – от камелия „красиво цвете с разноцветни съцветия“ (Camelia japonica). В данните за името Камелия в ЧЕРЛИ очевидно има грешка. Посочен е общ брой 2296, а сборът по области, съответно в ЮИБ – 804, в СИБ – 905, в ЮЗБ – 2239, в СЗБ – 1934, е 5882, което се разминава със сумата по проценти.

⁸Л. Станковска. Речник на личните имиња кај македонците. Скопје, 1992.

⁹Константина-Кортеза е ревностна православна християнка въпреки италианското (католическото) си име.

¹⁰Миркович, Георги Вълков /10 март 1826 или 1827 – 29 септември 1905/ роден в Сливен, учил първо в Сливен и Котел, по-късно в духовната семинария в Киев, в гръцкото училище в Цариград и във френския католически колеж в същия град. Следва медицина в град Монпелие

(Франция) и завършва докторска теза през 1856 г. Лекар в Сливен, Стара Загора, Цариград, Болград, Видин, Лом... Член на БТРИК в Букурещ, затворник в Цариград и заточеник в Диарбекир, общественик, народен представител, първият в страната лекар, практикуващ хомеопатия, и голям дарител на родния си град.

¹¹Цитат в цигата на Дънов.

¹²Прецитирано от „Непознатата пророчица Кортеза“, вестник „Минаха години“, бр. 39 от 24 декември 1919 г.

¹³„Непознатата пророчица Кортеза“, вестник „Минаха години“, бр. 39 от 24 декември 1919 г.

¹⁴Според неспецизираната им терминология наричани още предпазни, пред-охранителни, профилактични, имена амулети и др. Значителна част от т. нар. „грозни“ имена също имат защитен характер.

¹⁵Александрова, Светла. Забравените феномени на България. София, изд. Муузон, 2016 г., стр. 9.

¹⁶В Забравените феномени на България. стр. 5. Авторката Светла Александрова пише за прорицателката от Сливен, че е „обявена от официалната църква за света пророчица“. Наричана е също сестра хаджи Кортеза.

¹⁷Константинов, Константин. Път през годините. София, изд. Български писател, Второ допълнено издание, 1966, стр. 64.

¹⁸Константинов, Константин. Път през годините. София, изд. Български писател, Второ допълнено издание, 1966, стр. 66.

¹⁹Илчев, Стефан. Речник на личните и фамилните имена у българите. София, БАН, 1969 г., Второ издание 2012 г. Ковачев, Николай. Честотно-etimологичен речник на личните имена, В. Търново, изд. Пик, 1995.

²⁰Кортези е италианско фамилно име, което стана известно покрай католическия свещеник Паоло Кортези. При първата сериозна мигрантска вълна той защити правата на сирийско семейство, установило се в Белене. За кратко напуска България. След завръщането си е обявен за Мъж на годината.

²¹Освен високочестотните Вълко, Въльо, Вълкан, Вълчан... Вълка, Вълкана, домашният антропонимикон включва още десетки имена, създадени на основата на различните диалектни думи за вълк (canis lupus) от цялото ни езиково землище.

Повече за личните имена с корен вълк вж. у Зоя Барболова – Имена със значение „вълк“ в българската антропонимна система. <https://litenet.bg/publish28/zoia-barbolova/vylk.htm> Електронно списание LiterNet, 30.04.2013, № 4 (161)

- ²²Ударенията на някои от посочените имена показват тенденция към промяна.
- ²³Ковачев, Николай. Честотно-етимологичен речник на личните имена, В. Търново, изд. Пик, 1995.
- ²⁴Ударението на Куртезия подлежи на допълнителна проверка.
- ²⁵В извадката от ЧЕРЛИ е спестена информацията, която няма пряко отношение към проблема. Липсват и производните имена, загубили смисловата си връзка с мотивиращите ги от изследвания кръг и формално съвпаднали с други имена, като например Кути.
- ²⁶Незасвидетелстваните в ЧЕРЛИ мъжки имена Кортес и Кортези остават извън статистиката.
- ²⁷Съпоставката на фактическата им честотност показва, че най-предпочитани в СИБ са имената Курти и Курта, без да се пренебрегват случаите, в които женското Курта „подновява“ мъжките Кург (-е, -и, -о, -ьо, -ю).
- ²⁸Куртена може да е внучка както на баба Курта, така и на дядо Курти (-о, -ьо...)
- ²⁹Книгата на Татяна Калканова „Популярно ли е твоето име?“, София, изд. на СУ, 2004 г. името Кортеза е сред уникалните. Куртезия липсва.